

Сидоренко В.В. Організаційні та науково-методичні засади реалізації технології педагогічного коучингу в системі післядипломної освіти / В.В. Сидоренко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Дод. 4 до Вип. 31, Т. II (10). – Тем. вип. «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання» (з нагоди 100-річчя урочистого відкриття Г.І. Челпановим І-го Психологічного інституту). – К.: Гнозис, 2014. – С. 300-306.

УДК 37.011.3-051:005.336.5[811.161.2+821]:37.091.12:005.963

Сидоренко В.В., доктор педагогічних наук,
кандидат філологічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОУЧИНГУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Сидоренко В.В. *Організаційні і науково-методичні засади реалізації технології педагогічного коучингу в систему післядипломної освіти.*

У статті обґрунтовано нормативні, організаційні і науково-методичні засади педагогічного коучингу як інноваційної технології науково-методичного супроводу, яка сприяє підвищенню якості підготовки, перепідготовки та підвищенню кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, формуванню у них педагогічної дії нової якості, інноваційної культури, здатності неперервно навчатися протягом усього життя.

Ключові слова: педагогічна майстерність, науково-методичний супровід, акмепрофесіонал, учитель-майстер, персональна ефективність, акмеограма, індивідуальна освітня траєкторія.

Сидоренко В.В. *Организационные и научно-методические основы реализации технологии педагогического коучинга в систему последипломного образования.*

В статье обоснованы нормативные, организационные и научно-методические основы педагогического коучинга как инновационной технологии научно-методического сопровождения, которая способствует повышению качества подготовки, переподготовки и повышению квалификации руководящих и педагогических кадров образования, формированию у них педагогического воздействия нового качества, инновационной культуры, способности непрерывно учиться в течение всей жизни.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, научно-методическое сопровождение, акмепрофесіонал, учитель-мастер, персональная эффективность, акмеограма, индивидуальная образовательная траектория.

Sydorenko Victoria. *Organizational and scientific and methodological foundations for the implementation of technology in teaching coaching postgraduate education.*

In the article the normative, organizational, scientific and methodological basis of pedagogical coaching as innovative technology scientific and methodological support that improves the quality of training, retraining and advanced training of management and teaching staff education form their teaching of the new quality, innovation culture, the ability to continuously to learn throughout life.

Keywords: pedagogical skill, scientific and methodological support, akmeprofesional, master teacher, personal effectiveness, akmeohrama, individual educational trajectory.

Коучингом називається процес, побудований на принципах партнерства, який стимулює мислення і творчість клієнтів і надихає їх на максимальне розкриття свого особистісного та професійного потенціалу.

Етичний Кодекс Міжнародної Федерації Коучингу (ICF)

Постановка проблеми. Реалізація вимог сучасного суспільства щодо забезпечення інноваційного розвитку педагогічної освіти передбачає зміни у професійних установках, ціннісно-світоглядних орієнтирах учителя та спрямовує його професійно-педагогічну діяльність на впровадження в навчальний процес багатовекторної моделі профілізації, додержання не тільки навчально-предметного і методичного змісту загальнодержавних і регіональних програм, а передусім створення сприятливих умов для формування національно свідомої, духовно багатой особистості. Для ефективної організації навчально-виховного процесу сьогодні видається недостатнім компетентнісного досвіду вчителя, коли «пріоритетного значення набувають адресні і програмно-цільові функціональні інвестиції в людину, її творчий, науково-інтелектуальний та інноваційний потенціали» [1, с. 3], коли в сучасній школі затребувана нова якість професійно-педагогічної дії, високопродуктивний освітній результат. За процесів реформування, глобалізації та універсалізації освітнього простору змінюється статус інститутів післядипломної педагогічної освіти як **провайдерів, що будують надання сервісних послуг на принципах бенчмаркінгової діяльності** та мають створити ефективну систему підготовки і підвищення кваліфікації на основі поєднання національних надбань світового значення та усталених європейських тенденцій; забезпечити випереджувальний характер підвищення кваліфікації відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, викликів європейського, національного і регіонального рівнів; андрагогізацію, екзистенціальність і гуманістичність побудови навчального процесу з урахуванням цілісності природи людини, її інтелектуальних можливостей; упровадити диференційовані,

багатоваріантні, диверсифіковані за профілем програми розвитку педагогічної майстерності, інноваційні форми, моделі, метатехнології тощо. **Підготовка вчителя-майстра, акмепрофесіонала в умовах післядипломної педагогічної освіти** можлива за умови створення диференційованого освітнього простору з ознаками неперервності, векторності, цілісності, акме-синергетичності, інтерактивності, множинності освітніх траєкторій, інноваційності й адресної спрямованості освітніх послуг, в якому гармонізується стан суб'єкта, спрямовуються у конструктивне русло взаємовідносини із соціальним середовищем, збільшуються можливості включення до процесу професійного зростання з максимальною самореалізацією і саморозвитком, підвищується виявлення цілеспрямованої творчої активності та професійної ініціативи.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Інноваційною технологією неперервного розвитку педагогічної майстерності вчителя виступає *науково-методичний супровід*, що дозволяє подолати відірваність курсового і міжкурсного періодів, забезпечує фасилітативну підтримку його духовного, професійно-фахового, інтелектуального зростання, творчої ініціативи на всіх етапах міжкатегоріального періоду, максимально індивідуалізує навчання, допомагає професійно вдосконалюватися протягом життя. Розбудова цілісної системи науково-методичного супроводу в умовах післядипломної педагогічної освіти має ґрунтуватися на засадах *науковості, прогностичності, гнучкості, мобільності, випереджувального характеру науково-методичного обслуговування, неперервності, принципах андрагогіки і гуманізму, акмеології і синергетики, менеджменту і маркетингу* тощо. За врахування зазначених принципів процес розвитку педагогічної майстерності вчителя стає взаємодією рівноправних партнерів, творчою лабораторією спільних творчих пошуків. Поділяємо точку зору тих науковців, зокрема О.Я. Савченко, Т.М. Сорочан, О.В. Часнікової та ін., які педагогічну технологію науково-методичного супроводу інтерпретують як педагогічну

систему, що гарантує досягнення певної мети через чітко визначену послідовність дій, змісту, методів, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат, забезпечує максимальну активність слухачів у навчальному процесі, відповідає інтересам і запитам на знання. О.Я. Мариновська, обґрунтовуючи інноваційну спрямованість модернізації науково-методичного супроводу в системі післядипломної освіти, слушно зазначає: «В умовах варіативного розвитку освіти важливо не просто змінити педагогічну діяльність, а зробити її такою, якою хоче бачити замовник освітніх послуг (суспільство, батьки, учні)» [2, с. 21]. Тому **актуальність статті** зумовлена необхідністю вдосконалення системи післядипломної освіти на національному рівні з урахуванням інноваційних викликів суспільства і світових тенденцій освіти, розробки ефективного науково-методичного супроводу професійно-особистісного розвитку дорослих у сучасному вимірі.

Мета статті полягає у визначенні організаційних і науково-методичних засад педагогічного коучингу як технології науково-методичного супроводу, яка сприяє підвищенню якості підготовки, перепідготовки та підвищенню кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти, формуванню у них педагогічної дії нової якості, інноваційної культури, здатності неперервно навчатися протягом усього життя.

Відповідно до поставленої мети **основні завдання** статті окреслюємо наступним чином: 1) визначити мету, завдання, принципи реалізації технології педагогічного коучингу в системі післядипломної освіти; 2) установити перспективи застосування технології на рівні педагогічного працівника, викладача, інституту післядипломної педагогічної освіти; 3) описати стандартизовані та апробовані процедури, моделі, метатехнології педагогічного коучингу, форми занять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективною технологією науково-методичного супроводу є **педагогічний коучинг** (від англ. *coaching* – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей,

підготовляти до вирішення певних завдань) як система андрагогічних, акме-синергетичних принципів і прийомів, які сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей (команди, організації, педагогічного колективу), а також забезпечують максимальне розкриття та ефективну реалізацію цього потенціалу. Педагогічний коучинг передбачає системність, вертикальну і горизонтальну цілісність неперервного освітнього процесу; інтеграцію формальної, неформальної та інформальної освіти, навчальної, практичної і самоосвітньої діяльності; урахування змісту навчальних потреб педагога на різних стадіях життєвого циклу; єдність професійної, загальної та гуманітарної освіти тощо. В основі педагогічного коучингу покладено ідею про те, що *кожна особистість неповторна, відрізняється власними потребами, цілями, інтересами, мотивами*, задоволення яких передбачає індивідуальні способи, форми, підходи до підвищення професійного та особистісного рівня. Тобто кожен педагогічний працівник виступає цілісним **суб'єктом професійної діяльності, активним, вільним і відповідальним у проектуванні, здійсненні та творчому реформуванні розвитку педагогічної майстерності протягом життя.**

Метою застосування технології педагогічного коучингу в систему післядипломної освіти є підвищення якості освітніх послуг і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності педагогічних працівників відповідно до європейських стандартів і найкращих вітчизняних традицій. За створення єдиного акмеологічного диференційованого освітнього простору розвиток педагога являє собою цілеспрямований і поетапний процес фахового становлення, що характеризується неперервністю, циклічністю, фазовістю та передбачає врахування навчальних потреб, мотиваційних детермінант, рівня педагогічної майстерності тощо. Основними завданнями реалізації технології педагогічного коучингу в системі післядипломної освіти є:

– створити єдиний диференційований акмеологічний освітній простір для неперервного розвитку педагогічної майстерності вчителя за індивідуальними освітніми траєкторіями для забезпечення мобільності, конкурентоздатності педагогічних працівників у процесі підвищення кваліфікації та гнучкості їх підготовки, урахуваючи швидкозмінні вимоги національного та міжнародного ринків праці;

– забезпечити інноваційний науково-методичний, психолого-педагогічний, інформаційно-комунікаційний супровід, висококваліфіковані індивідуальні тренування педагогічних працівників для неперервного розвитку їх педагогічної майстерності, мобілізації потенційних внутрішніх ресурсів, суб'єктної творчої активності, вироблення педагогічної дії нової якості;

– упровадити в систему курсової і післякурсної підготовки педагогічних працівників як єдиного міжатестаційного циклу диференційовані, багатоваріантні, диверсифіковані за профілем програми, моделі, форми освіти дорослих з урахуванням фахових запитів, індивідуальних потреб, компетентнісного (професійного, особистісного, соціального) досвіду фахівців;

– стимулювати учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості педагогічної освіти, формування сталої акмеологічної позиції, здатності до виконання нових професійних ролей і функцій, упровадження освітніх інновацій у навчально-виховний процес тощо;

– готувати конкурентоспроможного на ринку освітніх послуг учителя-майстра, акмепрофесіонала, здатного до успішного вирішення завдань освітньої галузі, акме-орієнтованого саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, розвитку педагогічної майстерності протягом життя;

– унормувати порядок надання можливості педагогічним працівникам отримати професійні кваліфікації відповідно до ринку праці, сформувані і вдосконалити професійно значущі компетентності.

Застосування технології **педагогічного коучингу** в системі післядипломної освіти дозволяє **педагогічним працівникам**: усвідомити необхідність професійного зростання за індивідуальною освітньою траєкторією відповідно до інноваційних викликів суспільства й освіти; здійснювати рефреймінг проблем (особистих, навчальних, професійних); формувати і вдосконалювати метакомпетентності та предметні компетентності, набувати професійно значущі компетенції протягом усього міжкатегоріального (андрагогічного) циклу; адекватно оцінювати власний рівень розвитку педагогічної майстерності в умовах післядипломної освіти; вибудовувати та зреалізовувати як власні метапрограми саморозвитку і самовдосконалення (акмеограму, індивідуальну освітню траєкторію, проект персональної ефективності та ін.) відповідно до професійних здібностей, індивідуальних потреб, так і в межах навчальної групи, педагогічного колективу; проводити моніторинг досягнення професійно значущих цілей; здійснювати самоаналіз і саморефлексію тощо. За впровадження педагогічного коучингу в систему післядипломної освіти кожен педагогічний працівник має навчитися проектувати особистісно-значущу систему самоорганізації та саморозвитку, самостійно планувати розвиток педагогічної майстерності з урахуванням власних педагогічних здібностей, якостей і потенційних можливостей, потреб і запитів; визначати найближчі й подальші перспективи розвитку; вести самостійно-творчий пошук професійно значущої інформації; використовувати власний досвід в якості джерела навчання; бути зорієнтований на досягнення стану «акме»; витримувати конкуренцію на ринку освітніх послуг інформаційного суспільства; активно зреалізовувати освітні проекти національного масштабу тощо.

Застосування **педагогічного коучингу** дає можливість **викладачам системи післядипломної педагогічної освіти**: створювати конкурентоздатне освітнє середовище в освітньому просторі регіону; розробляти і впроваджувати диференційовані, багатоваріантні,

диверсифіковані за профілем програми, моделі, форми освіти дорослих з урахуванням їх фахових запитів, індивідуальних потреб, професійного досвіду; планувати акме-орієнтований навчально-виховний процес, своєчасно вносити корективи в його організацію; обирати відповідні метатехнології, андрагогічні методи, прийоми і засоби навчання; формувати навички використання основних технологій коучингу в характерних управлінських ситуаціях тощо.

Застосування **педагогічного коучингу** на рівні *інституту післядипломної педагогічної освіти* сприяє: удосконаленню системи управління якістю освіти на основі впорядкування і розширення можливостей застосування технології педагогічного коучингу; підготовці викладачів-андрагогів, коучів до створення цілісної системи розвитку педагогічної майстерності в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Зазначимо, що навчальний процес в системі післядипломної освіти організовується з урахуванням особливостей контингенту (дорослі учні), індивідуальних програм розвитку педагогічної майстерності (програм персональної ефективності, індивідуальної освітньої траєкторії, акмеограми тощо), можливостей навчального закладу тощо. Складання індивідуальних програм розвитку педагогічної майстерності (програм персональної ефективності, акмеограми тощо) та їх подальше коригування здійснюється педагогічними працівниками під керівництвом коуча на коуч-сесіях протягом усього міжтестастаційного циклу. За технології педагогічного коучингу реалізація можливих індивідуальних освітніх траєкторій слухачів досягається з проведення **коуч-сесій**, що передбачають індивідуальні консультації, тренінгові заняття, реалізацію індивідуальних проектів розвитку педагогічної майстерності. Вид коуч-занять визначається кафедрами, коучем та педагогічним працівником (навчальною групою, педагогічним колективом) залежно від індивідуальних потреб, запитів, професійних проблем. Перевага надається інтерактивним формам організації навчання. Педагогічний працівник

самостійно обирає проблемне поле для коучингового супроводу, віднаходячи найбільш суперечливі і непродуктивні моменти у професійно-діяльнісній, індивідуально-особистісній, мотиваційній сферах розвитку. Результатом коучингових послуг має стати набуття вчителем нових професійно значущих знань, сформованість сталої акмеологічної мотивації до подальшого вдосконалення педагогічної майстерності із вибором змісту, форми, терміну, параметрів навчання, переклад природного потенціалу в активний стан: на рівень активних творчих інноваційних дій.

Перебудова традиційної організації навчального процесу відповідно до основних принципів педагогічного коучингу містить його інтенсифікацію, наукову систематизацію змісту, максимально можливе задоволення пізнавальних запитів і інтересів слухачів, посилення та конкретизацію зворотного зв'язку тощо. Педагогічний коучинг спирається на *загальновідомі методи освіти дорослих* (спостереження, опитування, бесіда, тестування, моделювання та ін.), *метатехнології* (інтерактивні, практико-зорієнтовані, тренінгові, адаптивні, акмеологічні, компетентнісно-зорієнтовані, ігротехнології та ін.), також має власні *стандартизовані та апробовані процедури, моделі і технології самоактуалізації* (*SMATR/SMARTER, GROW*, самокоучинг та ін.). Серед акмеологічних технологій коучингового супроводу розвитку педагогічної майстерності [детальніше див: 3; 4; 5] можна виділити такі:

- *акмеологічна експертиза* – комплексна оцінка рівня педагогічної майстерності вчителя, пошук шляхів, інноваційних форм, моделей, метатехнологій для вдосконалення професійної діяльності;
- *акмеологічне проектування* – технологія, яка застосовується для визначення стратегії життя, розвитку педагогічної майстерності педагога за індивідуальною освітньою траєкторією з урахуванням його здібностей, можливостей, творчого потенціалу;
- *акмеологічний аналіз* – технологія, яка включає пошук закономірностей, механізмів, акмеологічних умов і чинників, які сприяють

або заважають розвитку педагогічної майстерності, аналіз найбільш значущих для вчителя професійних якостей, властивостей, здібностей, ефективних форм, методів, прийомів професійно-особистісного зростання;

- **біографічний метод** – технологія, яка включає біографічний аналіз, біографічне інтерв'ю з учителем-майстром;
- **акмеографічний опис** – технологія, яка застосовується для виявлення акмединаміки критеріїв, показників і рівнів педагогічної майстерності вчителя на всіх етапах міжкатестаційного циклу.

Застосування ідей педагогічного коучингу на практиці означає поступовий перехід від традиційних аудиторних занять до тренінгової, індивідуальної, проектної, дистанційної форм роботи. Основними видами занять при реалізації технології є *тренінги, тематичні дискусії, «круглі столи», консультації, дистанційне консультування* тощо. Тобто основою методології та інструментарію коучингу виступає інтерактивне спілкування, дискусія (питання-відповідь, Q&A), партнерські (рівноправні, фасилітативні) взаємовідносини викладача-коуча і педагога.

Педагогічний коучинг в умовах післядипломної освіти проходить ряд етапів: **1 етап** – установлення партнерських взаємовідносин між коучем і педагогічним працівником (педагогічним колективом, командою); **2 етап** – спільне визначення професійних завдань для досягнення конкретної мети; **3 етап** – дослідження поточної проблеми (ситуації); **4 етап** – визначення внутрішніх і зовнішніх акмеологічних факторів на шляху до запланованого вершинного акме-результату; **5 етап** – вироблення і аналіз потенційних можливостей для подолання професійних труднощів, перешкод у вирішенні проблеми; **6 етап** – вибудовування «Моделі професійно-особистісного зростання», що передбачає вибір конкретного варіанту дій і складання плану дій у формі індивідуальної освітньої траєкторії, акмеограми, проекту розвитку педагогічної майстерності тощо; **7 етап** – домовленість про те, що конкретно має бути зроблено до певного терміну і

в які терміни. Наступне коучинг-заняття завжди починається з огляду того, що зроблено, чого вдалося досягти і що можна було зробити краще.

Висновки. Отже, педагогічний коучинг в умовах післядипломної освіти включає системний науково-методичний супровід зростання педагогічного працівника, спрямований на ефективне досягнення важливих для нього цілей в конкретні терміни; партнерське комунікативне співробітництво; неперервний розвиток педагогічної майстерності, розкриття потенціалу особистості для досягнення максимального професійно значущого результату; технологію науково-методичного супроводу, що дозволяє переміститися із зони професійної проблеми в зону ефективного її рішення; засіб сприяння, допомоги особистості в пошуку її власних рішень; різновид індивідуальної підтримки особистості, що ставить за мету підвищення персональної ефективності за індивідуальною освітньою траєкторією тощо. Надання випереджувальних і диференційованих сервісних послуг, що відповідають професійним запитам, потребам учителя, дозволить структурним підрозділам системи післядипломної освіти стати сучасним центром розвитку педагогічної майстерності, дієвою, гнучкою службою науково-методичного забезпечення інноваційних освітніх процесів.

Список джерел

1. Даниленко Л.І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах освіти : автореф. ...дис. д-ра пед. наук: 13.00.01 / Лідія Іванівна Даниленко; [Ін-т педагогіки АПН України]. – К., 2005. – 43 с.
2. Мариновська О.Я. Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності : теорія і практика : монографія / Оксана Яківна Мариновська. – Івано-Франківськ: Симфонія форте; Полтава: Довкілля-К, 2009. – 500 с.
3. Сидоренко В.В. Положення «Про педагогічний коучинг у системі післядипломної освіти» / Вікторія Вікторівна Сидоренко. – Донецьк: Витоки, 2014. – 63 с.
4. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : монографія / Вікторія Вікторівна Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2012. – 492 с.
5. Сидоренко В.В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : авт. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вікторія Вікторівна Сидоренко; [Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України]. – К., 2013. – 42 с.